

Goncharuk T. T. Shevchenko's familiar publicist S. Gromeka in the public life of Odessa in 1859–1860.

The article covers the stay of a well-known publicist S. Gromeka in Odessa in 1859–1860. It analyzes the work of S. Gromeka as an editor of the local newspaper as well as his journalistic work for other publishing houses. The article describes the contact of S. Gromeka with representatives of the local Ukrainian progressive community. Milestones of S. Gromeka's biography after his departure from Odessa are depicted briefly.

Key words: *S. Gromeka, history of press, history of Odessa.*

Надійшла до редакції 08 квітня 2014 року

УДК 821.161.2-2:378.4(477.74-21).018-054.6

Т. І. Гороб'євська

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ
ВИКЛАДАЧА-ФІЛОЛОГА В ІНОЗЕМНІЙ АУДИТОРІЇ
(НА МАТЕРІАЛІ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ
Т. Г. ШЕВЧЕНКА І М. Л. КРОПИВНИЦЬКОГО)**

Стаття присвячена впливу творчості Т. Г. Шевченка на драматургію М. Л. Кропивницького. Історичні драми представлені як матеріал для читання та отримання знань студентами-іноземцями про Україну, життя, побут і традиції козаків та допомагають їм зрозуміти події української історії XIX–XX ст.

Ключові слова: *історичні драми, мова як форма виразу і засобу комунікації.*

Система використання знань про культуру, мистецтво, літературу України є однією з форм підвищення ефективності роботи викладача-філолога в іноземній аудиторії та інтенсифікації навчального процесу. Ознайомлюючи іноземних студентів з національною культурою, традиціями українського народу, ми звертаємо особливу увагу на дві цілі: освітню й виховну.

Володіння українською мовою досить необхідне іноземним студентам не тільки для розуміння лекційного матеріалу, але й при підготовці до майбутньої професійної діяльності. Сучасна

методична наука виступає за вивчення мови як форми виразу, як засобу комунікації і одночасно навчання мови повинно базуватися на матеріалах життя і культури, національної самобутності та історії нашої країни. Оволодіння мовою передбачає засвоєння певної суми знань про країну, мова якої вивчається, її культурних особливостей, традицій і звичаїв вважають дослідники: «С позиции аккультурации иностранцев, некоторые произведения искусства являются как средством познания страны, так и самоцелью обучения» [1, с. 189]. Побудова учбового процесу на матеріалі, який відібраний з урахування комунікативних потреб студентів, є суттєвим фактором підвищення мотивації. Отже, сама дійсність вимагає принципового покращення викладання у вузі, оскільки розробки кардинальних проблем оптимізації навчання мови далекі від свого завершення.

Як матеріал для вивчення культури і традицій українського народу пропонується використовувати тексти історичних драм.

Чому нами вибрано саме історичні драми? Тому, що виразне читання в аудиторії іноземцями що вивчають українську мову /особливо іноземними студентами-філологами для яких виразне читання є самим необхідним професійним навиком / дозволяє не тільки вирішувати завдання загального порядку, але і незмірно підвищують комунікативні можливості тексту/ драми/, звільняючи викладачеві час для інших видів роботи.

Яскравим прикладом українського патріотизму в історії є драма Марка Кропивницького «Глум і помста». До уривків з тексту додається двомовний словник: українські слова та їх російське тлумачення. Робота над українською лексикою поповнює словниковий запас іноземних студентів і враховує при цьому чотири види мовної діяльності:

1. Аудіювання. Студенти-іноземці знайомляться з біографією М. Кропивницького, історією створення п'єси «Глум і помста» та історією українського театру корифеїв.

2. Читання. Виразне читання вголос уривків історичної драми М. Кропивницького «Глум і помста».

3. Мовлення. Текстовий матеріал про побут українських селян, запорізького козацтва допомагає зрозуміти зміст драми і потім переказати його.

4. Письмо. Твір за темою боротьби запорізького козацтва за незалежність. Текс історичної драми використовується як ма-

теріал для читання і здобуття знань про Україну, життя, побут та традиції козаків, який сприяє вихованню у студентів чесності, доброти. Мальовничі картини побуту український селян «Хати, мов заквітчані, в садах; під деревом лава, стежка, далі берег річки, видно очерета; над ворітьми башта з віконцем», описи військових походів і героїзму запорізького козацтва допомогли драматургу розгорнути тему боротьби українського народу за незалежність нашої держави.

Історичної тематики не дозволялося торкатися, але драматург порушував ці заборони. Звертаючись до Шевченкового «Кобзаря» [2, с. 235–252], М. Кропивницький написав історичну драму «Невольник», в основу якої покладено однойменну поему Шевченка. У третій дії драми «Невольник» зображені моторошні картини турецької неволі. Драматург виразно змалював образ головного героя драми, який потрапив у турецьку неволю і лише через кілька років сліпим кобзарем повернувся до рідної оселі [3, с. 32]. Драма пройнята ідеєю патріотизму, всесильної любові до рідного краю.

Інсценізуючи історичну драму, М. Кропивницький створює картини життя на Запорізькій Січі, битви з турками, втечі козаків з неволі. Драматург зображає сцену гуляння козаків перед боєм. Цю сцену з задоволенням виконують іноземні студенти, читаючі уривок з п'єси в ролях:

«Подорожний. Курінний прислав вам барильце чемерички.

Опара. Чи й справді? От так молодець, зна, чим гоїти запорозькі рани!

Запорожці. А ти так без коряка й дудлиш?

Опара. Душа міру знає, а спина те, що через край!

Неплюй. Та годі тобі смоктати! Бач, допався неначе віл до браги; ще луснеш к бісовому батькові!

Опара. Однаково помирать!

Неплюй. От чортова п'явка!

Опара. От тепер якраз щерть, тільки треба розперезатись... Братця, а подай хто затички!... А, щоб ви зозулі не почувли!.. Достає хліб і сало. Отак її заткнемо, щоб не розхлюпалась» [3, с. 28]. (Кропивницький М., 1959, 28).

Масова сцена гуляння козаків перед боєм, розважливі розмови, пісні бандуриста — все це створює оригінальні історично-колеритні картини.

Цікавою і корисною є робота над українською лексикою. В іноземних студентів вона викликає великий інтерес і часто несподівані асоціації. Наприклад: барило, коряк, вагани та ін. Отже, звідси студенти краще зможуть зрозуміти український етнос, звичаї, побут, стосунки людей.

Успішні виступи театральної трупи М. Кропивницького відкрили епоху в історії українського театру, що потребував нового матеріалу. Саме у зв'язку з цим ми звертаємося до постаті Марка Кропивницького, який був не тільки талановитим актором, а й блискучим драматургом, що дбав про репертуар для українського народного театру.

Перший варіант п'єси «Дай серцеві волю, заведе у неволю» відрізнявся мелодраматизмом: в ній не було відображено зіткнення антагоністичних соціальних груп, конфлікт — побутовий, текст був перевантажений діалогами та монологами, багатьма етнографічними деталями. Але, попри всі недоліки, перший варіант п'єси «Дай серцеві волю, заведе у неволю» був новаторським. М. Кропивницький не раз повертався до свого першого, улюбленого твору. Третій варіант п'єси, який драматург вважав найдосконалішим, було видано у 1911 році, після смерті автора. Українських п'єс писалося мало, глядачі були знайомі, переважно, з творами російських авторів. Тому п'єса Марка Кропивницького «Дай серцеві волю, заведе у неволю», яка відрізнялась від інших творів того часу своїми художніми особливостями, мала такий успіх. Драматург не затушовував соціальні суперечки, не ідеалізував життя селян. Він писав про розшарування українського пореформеного села: з одного боку бурлаки, наймити, бідні селяни, а з другого — представники заможної частини села. Мораль представників народних мас є благородною. Мораль власника -егоїстичною. Гроші можуть дати матеріальний добробут, та не дадуть ні щастя, ні душевної рівноваги.

Через урядові заборони тематичні обрії української драматургії тривалий час штучно звужувалися: на сцені дозволялось показувати лише сюжети з селянського побуту. Але і у житті селян М. Кропивницький знаходив колізії високої напруги, вміло використовував їх у своїх творах так, що вони сягали рівня проблем загально — людських, вічних. Матеріали його драматичних творів дають змогу переглянути уявлення про

суто селянський характер українського театру XIX століття, який нібито існував як етнографічне явище. В українській літературі XIX століття етнографізм був особливим: він засвідчував народні, демократичні традиції і утверджував національну самосвідомість.

Марко Кропивницький є класиком української літератури. Його життя і творчість вражає. Історичні драми М. Кропивницького пройняті ідеями патріотизму, героїзму українських козаків, любові до рідного краю.

Роман Бродавка, на шпальтах газети «Одесский вестник» [4, с. 5], звертає увагу на те, що М. Кропивницький був не тільки драматургом, актором, а і співаком. М. Л. Кропивницький з таким натхненням читав на концерті поему Т. Г. Шевченка «Причинна» [5, с. П], що молодий вчитель російської та латинської мов Болградської чоловічої гімназії Д. Я. Крижанівський написав музику для 12 рядків поеми. М. Кропивницький почав співати «Реве та стогне Дніпр широкий» на своїх концертах.

В 1886 році М. Кропивницьким було отримано дозвіл цензурного комітету на публікування пісень Д. Крижанівського. Видавництво одеського музичного магазину Цанотті випустило пісні Д. Я. Крижанівського. Але поліція конфіскувала всі екземпляри.

В 1898 році М. Л. Кропивницький отримав дозвіл на друге видання пісень Д. Л. Крижанівського. Одеський нотний магазин Є. Островського видав пісню «Реве та стогне Дніпр широкий». Поліція знову конфіскувала все видання.

Тоді М. Кропивницький вирішив обійти цензорів. Під час гастролів українського театру в Одесі, на виставі п'єси «Дай серцю волю, заведе у неволю», він, у ролі Івана Непокритого в четвертому акті, замість пісні «Гей, шпориш, шпориш, на дорозі», котра завжди виконувалась в цьому місці, заспівав «Реве та стогне Дніпр широкий». Після цього трупі М. Л. Кропивницького було заборонено на цілий рік приїздити на гастролі до Одеси.

Пісню «Реве та стогне Дніпр широкий» вважали народною, тому що її вперше почули в драматичні п'єси та ім'я автора для багатьох було не відомо. Створити такий могутній і неперевершений романтичний образ Дніпра — велетня було під силу тільки поетичному генію Т. Шевченка. Талановито відтворена

енергія могутнього Дніпра набуває значення боротьби поневоленої української нації, стає справжнім символом України у її віковичній боротьбі проти гнобителів українського народу [6, с. 246].

Ми з дитинства знаємо рядки вірша «Рече та стогне Дніпр широкий» з поеми «Причинна» Т. Г. Шевченка. Але і сьогодні декого дратує пророче слово Тараса Шевченка. Для демократії в сьогоденні характерна втрата шляхетності почуттів у критиці, у полеміці. Твори Т. Г. Шевченка є класичною художньою спадщиною українського народу, яка має актуальне значення в період відродження національної культури України, а студентам-іноземцям вона допомагає краще зрозуміти ті події, які відбувалися в Україні у XIX–XX століттях. Знання змісту історичних драм збагачує внутрішній світ студентів, має пізнавальне та виховне значення.

Отже, на прикладах історичних драм М. Кропивницького та Т. Шевченка іноземним студентам показується важка боротьба українського народу за власну свободу та незалежність. На матеріалах шевченкової поезії студенти знайомляться з українським побутом та культурою, звичаями та світоглядом.

Література та джерела

1. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Русский язык, 1990. — 246 с.
2. Шевченко Т. Г. Невольник // Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. — К.: Дніпро, 1987. — С. 235–252.
3. Кропивницький М. Л. Твори: в 6 т. / Марко Лукич Кропивницький; (вступ, ст. І. Лільгук). — К.: Держлітвидаг УРСР, 1958–1960. — Т. 5. — К., 1959. — 627 с.
4. Бродавко Р. Рожденная в Одессе / Р. Бродавко; [пер. з російської Т. І. Гороб'євської] // Одесский Вестник. — 2002. — 9 марта.
5. Шевченко Т. Г. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. — К.: Художня література, 1961. — 614 с.
6. Цвілюк С. А. Шевченко і Гоголь: Геніальні виразники української історії і культури в епоху відродження нації: Історичний аспект / Семен Антонович Цвілюк. — О.: Астропринт, 2013. — 528 с.

Анотації

Горобьевская Т. И. Повышение эффективности работы преподавателя-филолога в иностранной аудитории (на материале исторических пьес Т. Г. Шевченка и М. Л. Кропивницкого).

Статья посвящена влиянию творчества Т.Г. Шевченко на драматургию М. Л. Кропивницкого. Исторические драмы представлены как материал для чтения и получения знаний студентами-иностранцами об Украине, жизни, быте и традиций казаков и помогают им понять события украинской истории XIX–XX вв.

Ключевые слова: исторические драмы, язык как форма выражения и способ коммуникации.

Horobyevska T. I. Increasing of the effectiveness of a teacher-linguist in a foreign audience (based on the dramatic works of Taras Shevchenko and M. L. Kropivnitskij).

The article is devoted to the influence of T. Shevchenko's works on M. L. Kropyvnytskij's drama. Historical dramas are presented as material for reading and getting knowledge about Ukraine and life and traditions of the Cossacks for foreign students. They can also help them to understand the events of Ukrainian history in the XIX–XX centuries.

Key words: historical drama, language as a form of expression and means of communication.

Надійшла до редакції 15 березня 2014 року